

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Управління зобов'язаннями комерційного банку»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 2
Білоцерківець А. П.
Керівник: Дроботя Я. А.
Рецензент: Бережний Т. Г.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	8
1.1. Економічна сутність зобов'язань комерційного банку та зміст управління ними.....	8
1.2. Система показників оцінки ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку.....	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	22
2.1. Аналіз стану залучення зобов'язань комерційного банку.....	22
2.2. Аналіз ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку.....	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	42
3.1. Засоби оптимізації зобов'язань комерційного банку.....	42
3.2. Шляхи мінімізації фінансових ризиків під час управління зобов'язаннями комерційного банку.....	49
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Проблематика формування зобов'язань банку – одна із вагоміших в діяльності банків, оскільки саме зобов'язання в межах комерційних банків є головним джерелом поповнення ресурсів, котрі в подальшому інвестуються в активи з ціллю отримання прибутку.

Актуальність тематики підсилюється тотальною нестабільністю монетарної політики в реаліях війни, втратою довіри клієнтів до банківського сектору, загальним зубожінням нації. Саме ці події викликають нестачу зобов'язань банків, що провокує нестачу ресурсів для здійснення активних операцій, тим самим впливаючи на діяльність окремого банку, суб'єктів, котрі з ним взаємодіють та банківську систему вцілому, яка вже здійснює вплив на економіку. Саме тому вважаємо питання формування і управління зобов'язаннями банку надзвичайно важливим та актуальним не лише в межах окремого комерційного банку, а й банківської системи вцілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ».

Метою та завданням для дослідження є висвітлення сутності теоретико-методичних положень управління зобов'язаннями комерційного банку, дослідження стану управління даними зобов'язаннями в межах комерційного банку та напрямків удосконалення управління ними.

Для реалізації мети в кваліфікаційній роботі поставлені і вирішені такі основні завдання:

- дослідити сутність та класифікацію банківських зобов'язань;
- проаналізувати зміст управління зобов'язаннями комерційного банку;
- узагальнити систему показників оцінки банківських зобов'язань;
- дослідити стан зобов'язань банку та ефективність управління ними;
- дослідити основні напрямки покращення управління банківськими зобов'язаннями.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є діяльність ХХХ

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань відносно діяльності комерційного банку в реаліях банківських ризиків та стану управління ними.

Методи дослідження. Під час дослідження при написанні кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи: загально-наукові – емпіричні, зокрема спостереження, опис; теоретичні, зокрема аналіз, класифікація, узагальнення, індукція, дедукція, синтез, пояснення; а також функціональний, системний аналіз.

Окрім того при написанні роботи використовувалися підходи вертикального, горизонтального дослідження, програми Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Інформаційним базисом дослідження є погляди економічної теорії, погляди науковців пов'язані із проблематикою зобов'язань комерційних банків, управлінням зобов'язаннями комерційного банку, оцінки банківських зобов'язань, рекомендаціями покращення менеджменту зобов'язань банку, законодавча база пов'язана із цією проблематикою. Базою для фінансового дослідження є звітність ХХХ.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. В межах кваліфікаційної роботи було отримано результати теоретичного та практичного значення, зокрема узагальнено систему оцінки банківських зобов'язань та ефективного управління ними, окрім того набули подальшого розвитку дослідження пов'язані із менеджментом відносно банківських зобов'язань.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці пропозицій щодо оптимізації зобов'язань банку та мінімізації ризиків при їх формуванні балансуючи між прибутком та ризиком.

Відгук з комерційного банку підтверджує практичне значення отриманих результатів.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – самостійне дослідження наукового спрямування, де розробки і пропозиції дослідження є авторськими.

Апробація результатів дослідження. Позитивна оцінка дослідження та розробок, пропозицій була отримана під час оприлюднення в межах конференцій, зокрема: V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки», м. Полтава (6 грудня 2022 року) та IX Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених, м. Полтава (10 листопада 2022 року).

Публікації. Результати проведеного дослідження опубліковані, зокрема у вигляді матеріалів конференцій обсягом 0,19 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 60 найменувань, містить 28 таблиць, 1 рисунок, 4 додатки. Основний зміст роботи викладено на 55 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯННЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність зобов'язань комерційного банку та зміст управління ними

Управління зобов'язаннями для комерційного банку відіграє досить вагомую роль, оскільки зобов'язання – основа активних операцій банку, що забезпечують прибуток та стійкість банку. Саме зобов'язання мають найбільшу питому вагу у структурі капіталу комерційного банку. Отже, зобов'язання мають велике значення у дотриманні балансу між ризиками, прибутком та стійкістю комерційного банку. Досить важливо, щоб менеджери банківської установи знали процентну еластичність кожної із складових зобов'язань і відповідно могли передбачити ймовірний відтік відносно депозитів, що може спровокувати кризу ліквідності [1, 3, 4, 30].

Зобов'язання комерційного банку являють собою вимоги відносно активів банку, за якими повинна бути сплата певної суми коштів в майбутньому періоді.

В межах рис. 1.1. подано основні складові зобов'язань банку.

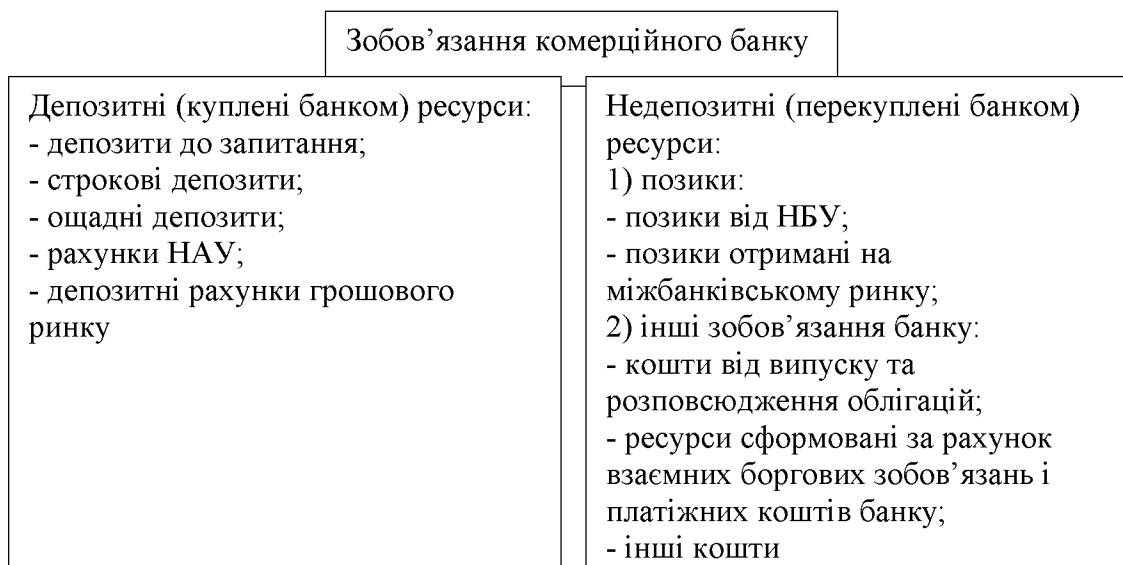

Рис. 1.1. Зобов'язання комерційного банку [5, 16, 30].

При формуванні зобов'язань банку варто також акцентувати увагу на джерелах фінансування, формах мобілізації ресурсів (табл. 1.1) [5, 9,17, 49].

Таблиця 1.1

Складові зобов'язань комерційного банку за джерелами фінансування та формою мобілізації ресурсів

Джерела фінансування	Форма мобілізації	Невизначені форми мобілізації
Зовнішнє фінансування	Вклади Випуск боргових цінних паперів Міжбанківські кредити	Фінансування через перегрупування активів
Внутрішнє фінансування	Випуск цінних паперів, котрі належать до капіталу	

Формування зобов'язань комерційного банку здійснюється на певні цілі. Дані цілі подані нами в межах табл. 1.2 [51, 56, 57].

Таблиця 1.2

Цілі формування зобов'язань комерційного банку

Цілі	Конкретизація цілей
Прибутковість	- формування зобов'язань здійснюється з ціллю інвестування в активи з метою отримання прибутку
Дотримання вимог НБУ	- узгодженість між мобілізацією зобов'язань та їх використанням; - дотримання нормативів стосовно достатності банківського капіталу; - мінімізація обов'язкових резервів
Забезпечення ліквідності	- мінімізація ризику ліквідності; - прагнення до формування максимальних залишків на банківських рахунках; - забезпеченість засобами для виконання претензій стосовно виплат з вкладних послуг; - формування ліквідних резервів
Орієнтованість на ринок	- надання депозитних послуг клієнтам банку; - формування репутації
Забезпечення конкурентоспроможності	- прагнення максимізувати частку ринку; - підвищення обсягів надання депозитних послуг власним клієнта
Адаптація до систематичних чинників впливу	- формування зобов'язань враховуючи економічну, політичну, соціальну ситуацію в країні
Орієнтація на мінімізацію витрат	- прагнення до мінімізації витрат на залучення ресурсів
Орієнтація на мінімізацію ризику	- мінімізація відносно ризику перегрупування; - мінімізація ризику відносно змін відсоткових ставок; - мінімізація валютного ризику; - мінімізація ризику втрати фінансової стійкості; - мінімізація ризику втрати ліквідності; - мінімізація ризику втрати прибутковості

Формуючи зобов'язання банк повинен враховувати певні фактори, що впливають на їх обсяг і структуру. Врахування даних факторів дозволить сформувати ефективні зобов'язання враховуючи прибутковість, ризики та ліквідність.

Тож, основні фактори, котрі впливають на формування зобов'язань комерційного банку згруповані нами в межах табл. 1.3 [1, 3, 4, 26, 28, 30, 50].

Таблиця 1.3

**Фактори, що впливають на формування зобов'язань
комерційного банку**

Фактори	Конкретизація факторів
Систематичні фактори	
Фактори, що виникають в межах світового господарства	<ul style="list-style-type: none"> - рівень економічного розвитку в межах світового господарства; - рівень розвитку світової банківської системи та її впливу на банківські системи окремих країн; - рівень впливу міжнародних фінансових організацій на банківські системи окремих країн; - світові фінансові кризи; - світові політичні кризи; - світові соціальні та демографічні кризи
Фактори, що виникають в межах держави	<ul style="list-style-type: none"> 1) неконтрольовані з боку комерційного банку: <ul style="list-style-type: none"> - економічна ситуація в цілому в країні; - рівень інфляційних процесів; - регулюючі дії та монетарна політика НБУ; - стан фінансового та кредитного ринку в країні; - політична ситуація в країні; - соціальна та демографічна ситуація в країні; 2) мають певний відносний контроль з боку комерційного банку: <ul style="list-style-type: none"> - фінансовий інжиніринг в банківській діяльності; - поведінка власників банку; - поведінка конкурентів; - поведінка на ринку клієнтів комерційного банку
Несистематичні фактори	
Фактори, що виникають в результаті дій та рішень в межах конкретного банку	<ul style="list-style-type: none"> - менеджмент банку та управлінські дії вищого менеджменту; - диджиталізація та інжиніринг, що використовується конкретним банком; - планування в межах банку; - розподіл повноважень між підрозділами банку; - координація діяльності в межах банку; - стимулювання банківських працівників; - тощо

Управління банківськими зобов'язаннями являє собою діяльність з приводу формування та оптимізації структури пасивів комерційного банку за рахунок грошових коштів залучених від фізичних і юридичних осіб, у тому

числі й інших банківських установ, з ціллю забезпечення активних операцій банку балансуючи між витратами, ризиком, ліквідністю.

Управління відносно банківських зобов'язань передбачає здійснення наступних етапів [5, 9, 18, 58, 59]:

- планування відносно пасивних операцій загалом та зобов'язань зокрема;
- аналіз ресурсної бази загалом та зобов'язань зокрема;
- організацію і регулювання діяльності щодо залучення ресурсів;
- контроль над здійсненням пасивних операцій і станом ресурсної бази.

Під час формування зобов'язань комерційного банку менеджмент банку акцентує увагу на таких базових параметрах відносно яких здійснюється процес управління [58, 59]:

- вартість залучених коштів;
- обсяг залучення;
- формування оптимального співвідношення між різними обсягами зобов'язань.

Здійснюючі управління процесом формування зобов'язань комерційні банки використовують цінові та нецінові методи залучення.

Суть цінових методів - використання відсоткової ставки як базового індикатора конкуренції на ринку за ресурси.

Так, зокрема якщо банк сформує відсоткову ставку залучення депозитів вищу за інші комерційні банки, то без сумніву він отримає більші обсяги залучення, і навпаки за формування меншої відсоткової ставки.

Варто відзначити, що комерційний банк регулює відсоткову ставку відносно індикаторів НБУ, ринку та власних потреб.

Якщо банк відчуває нестачу ресурсів, то він відповідно буде підвищувати відсоткову ставку залучення і навпаки, при їх надлишку.

Слід сказати, що депозитні ставки не є об'єктом безпосереднього регулювання НБУ, тобто банк формує дані ставки самостійно, однак монетарна політика НБУ і ті інструменти, котрі використовує НБУ, без сумніву позначаються на відсотковій ставці залучення ресурсів комерційними банками.

Досліджуючи нецінові фактори, що впливають на мобілізацію ресурсів комерційного банку варто відзначити репутацію конкретної банківської установи, стабільність функціонування банку, своєчасність виплати відсотків та можливість завчасного повернення депозитів клієнту без значних для нього втрат, клієнтська база самого банку, рівень диджиталізації та фінансового інжинірингу в банку, можливість отримання клієнтом супутніх послуг та знижок при формуванні депозитів тощо.

Процентні ставки залучення ресурсів комерційні банки формують використовуючи певні методи, дані методи подані нами в межах табл. 1.4 [5, 9, 18, 49, 53].

Таблиця 1.4

**Методи формування процентних ставок залучення зобов'язань
комерційними банками**

Методи	Характеристика методів
Витрати плюс прибуток	- ціноутворення, котре базується на врахуванні витрат плюс можливості забезпечення прибутку комерційному банку
Умовне ціноутворення	- ціноутворення, котре базується на наявності мінімального залишку на рахунку клієнта
Стратегічне ціноутворення	- ціноутворення, котре базується на залученні банком клієнтів з значними доходами; - ціноутворення, котре базується на проникненні на ринок; - ціноутворення, що базується на збереженні наявних клієнтів та їх розширенні (ціноутворення, що залежить від багатьох факторів)
Ціноутворення на базі ринкових процентних ставок	- ціноутворення, котре залежить від ринку

Сам процес управління відносно банківських зобов'язань має особливості [5, 58, 59]:

- гнучкість здійснення процесу управління: банк може чітко сформувати власну позицію відносно обсягів залучення, терміну залучення та витрат на здійснення процесу залучення;

- потреба відносно зобов'язань розраховується як різниця стосовно вихідних та вхідних грошових потоків банку;

- висока чутливість відносно змін ринкової відсоткової ставки;

- залежність від монетарної політики НБУ.

Визначення відносно джерела формування зобов'язань комерційного банку має здійснюватись враховуючи певні фактори [5, 58, 59]:

- витрати;
- податки;
- структуру балансу;
- ринкову кон'юнктуру.

Варто акцентувати на факторі витрат, так, зокрема фактор витрат дозволяє прийняти рішення про доцільність мобілізації ресурсів для формування зобов'язань завдяки конкретним джерелам обираючи оптимальний варіант.

Витрати на формування зобов'язань поділяються на прямі та приховані. До прямих витрат належать витрати, що пов'язані безпосередньо із залученням зобов'язань комерційним банком. Приховані витрати – це витрати, котрі виникли в результаті дій регулюючих органів або ж суттєвих змін стосовно зобов'язань банку.

Слід відзначити два основних підходи до розрахунку витрат на залучення зобов'язань комерційного банку (табл. 1.5) [5, 6, 7, 17, 18, 32, 33, 53].

Таблиця 1.5

Підходи до розрахунку витрат за зобов'язаннями банку

Методи	Сутність методів	Формула розрахунку витрат
Метод загального фонду	Визначення витрат за середньозваженим показником	$PВБ = (K + BO + BB + BC) + (1 - OP)$, ПВБ – прямі банківські витрати; К – плата за ресурси; BO – витрати операційні; BB – витрати пов'язані із викупом інструментів; BC – витрати із страхування; OP – обов'язкові резерви
Метод додаткових витрат	Формування ціни на зобов'язання додатковими витратами	$ДВ = НС \times К_{нс} - СС + К_{сс}$, ДВ – витрати додаткові; НС – нова ставка; К _{нс} – кошти, отримані за новою ставкою; СС – стара ставка; К _{сс} – кошти, отримані за старою ставкою

Податкові знижки також є фактором, котрий заохочує до збільшення зобов'язань і скорочення власного капіталу банку. Дані знижки сприяють збільшенню прибутковості банку.

Національний банк України, навпаки проти значного зростання зобов'язань за рахунок заборгованості, поскільки вона знижує ліквідність і платоспроможність певного комерційного банку.

Отже, вищий управлінський персонал банку на шляху формування оптимальної структури капіталу повинен маневрувати між ризиком і прибутковістю визначаючи ступінь залежності банку та процентне забезпечення банку.

Варто акцентувати і на ринковому факторі, що передбачає врахування стану фінансового та кредитного ринків.

Вагому роль у менеджменті відносно зобов'язань відіграє формування оптимального співвідношення між різними обсягами зобов'язань. Так, різні групи зобов'язань мають не однакову вартість, термін залучення, можливі обсяги залучення, ризиковість. Завдання комерційного банку на шляху управління сформувати такі зобов'язання, котрі гармонійно б вписувалися в місію та стратегічні цілі діяльності банку маневруючи між ризиком, прибутковістю та ліквідністю.

Слід також акцентувати, що у всіх банків найбільшу питому вагу в структурі зобов'язань займають різні види депозитів.

Здійснюючи управління відносно зобов'язань комерційний банк може використовувати наступні інструменти [5, 9, 18, 53, 58, 59]:

- обмеження (ці обмеження можуть стосуватися залишку коштів на рахунку, суми першого та або останнього внесків, строку депозиту тощо);
- блокування (ці блокування можуть стосуватися залишків та або ж списання коштів із рахунків);
- обсягу винагороди банку (плата за обслуговування, відсоткові ставки, обсяг комісії).

Варто також сформувати певні чинники впливу на відсоткову ставку за зобов'язаннями банку (табл. 1.6) [5, 6].

Таблиця 1.6

**Чинники впливу на відсоткову ставку за зобов'язаннями
комерційного банку**

Чинники	Конкретизація чинників
Систематичні – не піддаються управлінню з боку певного комерційного банку. Банк може лише пристосуватись до них	- попит і пропозиція відносно ресурсів; - монетарна політика НБУ; - рівень інфляції
Несистематичні – залежать від стратегічних та операційних управлінських дій комерційного банку	- рівень процентної ставки за активними операціями; - термін депозиту; - обсяг депозиту; - фінансові можливості банку; - категорія клієнтів; - потреба банку у залученні; - джерело зобов'язань;

Варто відзначити, що незважаючи на чинники впливу на відсоткову ставку кінцеве рішення стосовно структури банківського капіталу залежить від рішень вищого керівництва банку та формування оптимальної з погляду менеджерів для банку структури капіталу.

1.2. Система показників оцінки ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку

Система показників оцінки ефективності управління банківськими зобов'язаннями дозволяє вчасно виявити вузькі місця в управлінні та за можливості ліквідувати їх або ж зменшити вплив, якщо повністю ліквідувати неможливо.

Всі показники відносно оцінки ефективності управління зобов'язаннями, традиційно варто розподілити на абсолютні та відносні.

Оцінку ефективності управління зобов'язаннями слід розпочати саме з дослідження абсолютних показників, тобто їх суми за балансом. На цьому ж етапі здійснення оцінки абсолютних показників варто проаналізувати їх зміну в динаміці та структурну зміну. Слід також співставити зобов'язання із

загальними пасивами банку, окрім того потрібно дослідити окремі складові зобов'язань.

Оцінка відносно зобов'язань може також бути здійснена за групами клієнтів, за термінами.

Дана оцінка надає можливість для визначення строків залучення, секторів економіки, суб'єктів за рахунок яких відбувається залучення зобов'язань, форми залучення та обсягів зобов'язань в структурі пасивів певного комерційного банку.

Для здійснення процесу оцінки відносно структури зобов'язань можуть використовуватись такі показники [1, 5, 6, 7, 17, 18, 49, 53]:

- питома вага зобов'язань до запитання;
- питома вага строкових вкладів;
- питома вага позик отриманих на міжбанківському ринку;
- питома вага банківських векселів.

Дослідження відносно структури зобов'язань надає підстави для з'ясування тенденцій розвитку окремих видів зобов'язань, визначення темпів їх зростання.

Найбільшу питому вагу у складі зобов'язань будь-якого комерційного банку займають депозити, а тому оцінка депозитів складає значну частку серед дослідження показників ефективності управління зобов'язаннями.

Дослідження відносно депозитів здійснюють в розрізі [5, 6]:

- строків;
- категорій здійснення вкладів;
- умов внесення, вилучення вкладів;
- обсягу сплачених відсотків;
- можливості відносно застосування знижок, винагород, супутніх послуг для постійних, значних клієнтів.

Оскільки поточні рахунки клієнтів – це кошти короткострокового користування банку, то для банку досить важливо проводити оцінку залишку коштів на поточних рахунках клієнтів, котрі не здійснюють рух.

Вагомим етапом оцінки відносно банківських зобов'язань є дослідження клієнтів за галузями. Для банку важливо, дослідити клієнтів за приналежністю до галузі, оскільки моніторинг прибутковості (збитковості) певної галузі може надати інформацію відносно збільшення вкладів з певної галузі і навпаки. Окрім того за галуззю можна окреслити сезонність коливань.

Варто відзначити функціонування державних установ за графіком та стабільним надходженням платежів, а ці установи також формують депозитні рахунки, і їх стабільність обумовлює стабільність їх вкладень в банки.

Досліджуючи рахунки за галузевою приналежністю банк розуміє, що при виникненні кризових ситуацій в галузі будуть прагнути до вилучення депозитів.

Варто відзначити і доцільність оцінки для банку термінів залучення, адже найдешевшими ресурсами у складі зобов'язань є поточні рахунки, дещо дорожчі є вклади до запитання, а найдорожчими є строкові депозити.

Слід також відзначити і доцільність аналізу залучення обсягів коштів на міжбанківському ринку та позик від НБУ, котрі значно дешевші для банку ніж депозитні залучення.

Співставлення абсолютних показників дозволяє визначити відносні показники стосовно ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку.

До даних показників варто віднести наступні групи [5, 6, 51]:

- показники оцінки депозитної бази;
- показники оцінки клієнтської бази;
- показники оцінки позик міжбанківського ринку;
- показники оцінки ефективності використання ресурсної бази.

В межах табл. 1.7 нами подано показники здійснення оцінки депозитної бази.

Досліджуючи дані табл. 1.7 варто відзначити, що під час оцінки строкових депозитів слід звертати увагу на структурованість депозитів за видами валют. Окрім того доцільним є порівняння темпів зростання строкових депозитів у різних валютах.

Таблиця 1.7

Показники здійснення оцінки депозитної бази

Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Оборотність строкових депозитів ($K_{об}$)	$K_{об} = \frac{D_o}{Z_{cp}}$	До - оборот відносно повернення строкових депозитів; Z_{cp} – середні залишки відносно строкових депозитів за період; $Z_{вср}$ – середній залишок відносно вкладів В – оборот із видачі вкладів; Д – кількість днів у періоді; $Z_{п}$ – залишок відносно вкладів на кінець періоду $Z_{п}$ – залишок відносно вкладів на початок періоду; $N_{в}$ – надходження відносно вкладів; Д – депозити; t – строк використання відносно депозитів; Ода - обсяг відносно достроково вилучених строкових депозитів за певний період; $V_{д}$ - сума відносно великих строкових депозитів на певну дату $C_{д}$ - загальна сума відносно строкових депозитів на певну дату; $N_{ф}$ - фактичні надходження на поточний рахунок; $N_{пл}$ - планові надходження на поточний рахунок
Тривалість одного обороту депозитних вкладень (T_{cp})	$T_{cp} = \frac{Z_{вср}}{B} \cdot D$	
Показник рівня осідання коштів на вкладах ($P_{ок}$)	$P_{ок} = \frac{Z_k - Z_{п}}{N_{в}} \cdot 100$	
Середній термін використання депозитів (t)	$t = \frac{\sum D \cdot t}{\sum D} \cdot 100$	
Коефіцієнт нестабільності депозитів ($K_{нд}$)	$K_{нд} = \frac{O_{дв}}{Z_{cp}}$	
Рівень диверсифікації депозитів ($P_{дд}$)	$P_{дд} = \frac{V_{д}}{C_{д}}$	
Коефіцієнт трансформації залишків на рахунках у строкові депозити ($Ч_{сд}$)	$Ч_{сд} = N_{пл} \cdot \frac{Z_{cp}}{N_{ф}} \cdot 100$	

Здійснення даного аналізу дозволяє окреслити загальні тенденції відносно учасників ринку. Так, зокрема якщо темпи залучення депозитів в іноземній валюті перевищують темпи залучення відносно національної валюти, то ринок не має довіри до національної валюти. Якщо недовіра значна, то це може призвести взагалі до витіснення національної валюти з ринку. Причини недовіри до національної валюти можуть бути різними, однак найрозповсюдженішими є високий рівень інфляції та нестійкий валютний курс. Досліджуючи строкові вклади варто проаналізувати їх в розрізі великих, середніх та дрібних клієнтів. Таке дослідження дозволяє ефективно і вчасно використовувати управлінські механізми, зокрема як правило великі клієнти швидко реагують на ринкові зміни і можуть провокувати значні вилучення завчасно. Поведінку дрібних клієнтів прогнозувати легше, оскільки як правило

дрібні клієнти не так швидко реагують на ринкові зміни. Зазвичай дрібні вкладники не так швидко реагують на зміну ринкової ситуації (брак коштів, зміна процентних ставок, нові бізнес-пропозиції) як власники великих вкладів, тому їх поведінку легше прогнозувати. Щоб визначити до якої групи належить клієнт потрібно розрахувати такі показники як середній залишок відносно вкладу та оборот стосовно певного періоду. Далі потрібно визначити питому вагу кожної із груп в загальному обсязі банківських депозитів. Та група яка матиме найбільшу питому вагу вказуватиме на найбільшу залежність банку.

Оскільки здійснювати управління дрібними та середніми вкладниками набагато легше, то для банку краще коли ці групи будуть значними за обсягами.

Аналогічний розподіл на групи варто здійснити також за депозитами до запитання та поточними рахунками. Варто також відзначити, що строкові залучення з позиції ризику є менш ризикові ніж депозити до запитання. Так, значні обсяги депозитів до запитання негативно позначаються на ліквідності комерційного банку, зокрема знижується стабільність відносно ресурсної бази та погіршується співвідношення стосовно високоліквідних активів та зобов'язань до запитання, що окреслює миттєву ліквідність.

Слід акцентувати, що тривалість обороту депозитів окреслює стабільність вкладів в конкретну банківську установу, показник рівня осідання коштів характеризує обсяги ресурсів банку, котрі можуть бути використані для активних операцій. Середній термін відносно використання депозитів надає можливості для менеджменту відносно термінів. Окреслює рівень дострокового вилучення відносно депозитів коефіцієнт нестабільності депозитів. Рівень диверсифікації відносно депозитів окреслює обсяг великих депозитів, котрі збільшують фінансовий ризик банку. Обсяг всіх великих депозитів не повинен перевищити обсяг капіталу. Великим вважається депозит, в обсягах понад 10 % стосовно власного капіталу. Окрім того слід оцінити можливості банку відносно залучення залишків коштів клієнтів у строкові депозити [16, 21, 30].

Наступним кроком на шляху дослідження ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку є показники здійснення оцінки клієнтської бази (табл. 1.8) [5, 6, 7, 51, 53].

Дані показники окреслюють стабільність відносно клієнтської бази банку та можливість банку утримати власних клієнтів.

Таблиця 1.8

Показники здійснення оцінки клієнтської бази

Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Коефіцієнт плинності клієнтів ($K_{пл}$)	$K_{пл} = \frac{P_z}{P_{заг}}$	P _з - кількість закритих рахунків за період; P _{заг} – загальна кількість рахунків за період; P _в - кількість відкритих рахунків за період
Коефіцієнт залучення клієнтів ($K_{зал}$)	$K_{зал} = \frac{P_v}{P_{заг}}$	
Коефіцієнт розширення клієнтської бази ($K_{розш}$)	$K_{розш} = \frac{P_v - P_z}{P_{заг}} \cdot 100$	
Коефіцієнт постійності клієнтів ($K_{пост}$)	$K_{пост} = 1 - K_{пл}$	

Так, за даними табл. 1.8 коефіцієнт плинності клієнтів окреслює можливість утримання банком власних клієнтів, коефіцієнт залучення клієнтів та коефіцієнт розширення клієнтів характеризують здатність управлінського персоналу до залучення клієнтів, розширення бази клієнтів. Стабільність відносно клієнтської бази окреслює коефіцієнт постійності клієнтів.

Якщо комерційний банк має нестачу депозитів, то він прагне до їх залучення на міжбанківському ринку. При дослідженні зобов'язань банку варто провести оцінку залежності банку від позик на міжбанківському ринку (табл. 1.9) [5, 6, 7, 51, 53].

Максимально допустимий обсяг позик на міжбанківському ринку не повинен перевищувати обсяг у 35% від сукупного обсягу зобов'язань. Дослідження показників залежності комерційного банку від міжбанківських позик проводиться в динаміці.

Вважається, що якщо банк формує свої зобов'язання за рахунок міжбанківських позик перевищуючи 50 % від загальних зобов'язань, то його структура зобов'язань є досить ризиковою. Однак, варто відзначити, що в реаліях значних інфляційних процесів та воєнних дій в країні все більше банків звертаються до формування позик на міжбанківському ринку. Частка міжбанківських кредитів відносно загального обсягу зобов'язань банку не повинна перевищувати межу 25-40 %. Перевищення даної межі провокує

фінансові ризики. Якщо цей показник не перевищує 25 % забезпечується мінімізація витрат, якщо даний показник наближається, але не перевищує 40 %, то витрати зростають, однак все ж таки забезпечується мінімізація ризику відносно фінансової стійкості.

Таблиця 1.9

Показники здійснення оцінки позик міжбанківського ринку

Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Частка МБК в загальному обсягу зобов'язань банку ($Ч_{\text{МБК}_Z}$)	$Ч_{\text{МБК}_Z} = \frac{\text{МБК}}{З}$	МБК – міжбанківські кредити; З – зобов'язання банку; В – валюта балансу
Частка МБК у загальному обсязі ресурсів банку ($Ч_{\text{МБК}_P}$)	$Ч_{\text{МБК}_P} = \frac{\text{МБК}}{В}$	

Частка міжбанківських кредитів відносно загального обсягу ресурсів банку не повинна перевищувати діапазон 20-35 %.

Показники оцінки ефективності відносно ресурсної бази подані нами в межах табл.1.10 [1, 2, 5, 49, 53].

Таблиця 1.10

Показники здійснення оцінки ефективності використання ресурсної бази

Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Ефективність використання платних пасивів банку ($К_{\text{еф}_\text{ПП}}$)	$К_{\text{еф}_\text{ПП}} = \frac{\text{ДА}}{\text{ПП}}$	ДА - доходні активи; ПП – платні пасиви; З – сукупні зобов'язання
Ефективність використання сукупних зобов'язань ($К_{\text{еф}_\text{З}}$)	$К_{\text{еф}_\text{З}} = \frac{\text{ДА}}{З}$	

Варто відзначити, що норматив ефективності використання відносно сукупних зобов'язань банку – 75-80 %, а норматив стосовно використання платних пасивів повинен складати не менше 90 %.

Вважаємо, що вчасна, повна та кваліфікована оцінка зобов'язань комерційного банку забезпечує ефективне управління не лише зобов'язаннями комерційного банку, а й ефективне управління вцілому по банку, адже ефективне управління зобов'язаннями – в подальшому запорука ефективності активних банківських операцій.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1. Аналіз стану залучення зобов'язань комерційного банку

Тема дослідження розкривається на базі діяльності ХХХ, котрий має ліцензію від НБУ (отриману ще у 2011 р.) на здійснення банківської діяльності. Банк функціонує у вигляді приватного акціонерного товариства з чітко окресленою кількістю акцій. ХХХ на шляху власного функціонування надає послуги як юридичним, так і фізичним особам. Станом на 2022 р. ХХХ обслуговує значне коло клієнтів, зокрема 7 тис. юридичних осіб та 61 тис. фізичних осіб [39].

Основними операціями, котрі здійснює ХХХ на сьогодні є [39]:

- надання кредитів;
- перевірка грошових коштів;
- обмін валют;
- розрахунково-касове обслуговування;
- депозитне зберігання коштів та металів;
- депозитарна діяльність;
- інші банківські операції та послуги.

Станом на 2022 р. ХХХ здійснював обслуговування суб'єктів всіх галузей в межах регіону, окрім того банк активно формує власні інвестиційні операції та створює умови для інших інвесторів, здійснює вчасне фінансування підприємств та вчасний рух фінансових потоків в межах області.

Комерційний банк станом на кінець 2022 р. має 82 відділення, 35 яких знаходиться в Полтавській області, всі інші в інших областях. В реаліях військового стану в країні, банк активно фінансово підтримує збройні сили України. ХХХ має 596 висококваліфікованих працівників [39].

Банківська установа, як суб'єкт економіки розпочинає своє існування за умови отримання ліцензії від НБУ та наявності необхідного обсягу

регулятивного капіталу банку. Тож, проаналізуємо обсяги капіталу досліджуваного нами ХХХ за 2020-2022 рр. (табл. 1 додатку Г).

Аналіз даних в межах табл. 1 додатку Г показав зростання статутного капіталу банку у 2022 р. порівняно із 2020 р. на 144044 тис. грн (34,5 %), при цьому зростає також і його питома вага в обсязі 8,1 в.п. Важливою складовою капіталу ХХХ є нерозподілений прибуток, котрий за період дослідження скоротився на 39845 тис. грн (47,0 %).

Характеризується сталістю за період 2020-2022 рр. емісійний дохід банку, котрий складає 60 тис. грн.

У 2022 р. порівняно із 2020 р. зросли на 14678 тис. грн (14,0 %) резервні та інші фонди банку, при цьому їх питома вага скоротилась на 0,3 в.п.

Інші резерви банку за аналізуємий період збільшились на 11775 тис. грн (6,9 %), при цьому питома вага даних резервів зменшилась на 1,9 в.п.

Загалом власний капітал банку за 2020-2022 рр. збільшився на 130652 тис. грн (16,8 %).

Окрім капіталу банк у складі пасивів має значні зобов'язання. Особливістю пасивів банків є значне переважання зобов'язань над власним капіталом банку. Така ситуація зумовлена тим, що зобов'язання – ресурси, куплені банком з ціллю подальшого продажу з метою отримання прибутку. Тобто, власне специфіка функціонування банківських установ зумовлює формування значних обсягів пасивів.

Дослідимо зобов'язання ХХХ за період 2020-2022 рр. (табл. 2.1).

Аналіз даних табл. 2.1 показує, що зобов'язання перед банками за період дослідження зросли на 59993 тис. грн (75 %), збільшилась і їх питома вага на 0,8 в.п. Кошти клієнтів за період 2020-2022 рр. збільшились на 945092 тис. грн (42 %), при цьому також зросла їх питома вага на 0,2 в.п. Резерви відносно кредитних зобов'язань та контрактів фінансової гарантії за період 2020-2022 рр. характеризується збільшенням на 3803 тис. грн (у 23,8 рази), зросла також і їх питома вага на 0,1 в.п. Інші фінансові зобов'язання банку у 2022 р. у порівнюючи із 2020 р. зросли на 2548 тис. грн (38,7 %).

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки та структури зобов'язань

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у% до 2020 р.
Кошти банків	80000	3,4	139999	5,4	139993	4,1	59993	0,8	75,0
Кошти клієнтів	2252097	94,5	2396263	93,2	3197189	94,7	945092	0,2	42,0
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	160	0,0	43	0,0	3963	0,1	3803	0,1	2376,9
Інші фінансові зобов'язання	6585	0,3	5238	0,2	9133	0,3	2548	0,0	38,7
Інші нефінансові зобов'язання	8913	0,4	12120	0,5	12258	0,4	3345	0,0	37,5
Поточні податкові зобов'язання	6559	0,3	8001	0,3	2813	0,1	-3746	-0,2	-57,1
Відстрочені податкові зобов'язання	29345	1,2	10483	0,4	9752	0,3	-19593	-0,9	-66,8
Усього зобов'язань	2383659	100,0	2572147	100,0	3375101	100,0	991442	0,0	41,6

Збільшенням у 2022 р. порівняно із 2020 р. окреслюються інші нефінансові зобов'язання, котрі зросли на 3345 тис. грн (37,5 %).

У 2022 р. порівняно із 2020 р. знизилась на 3746 тис. грн (57,1 %) поточні податкові зобов'язання, знизилась також відстрочені податкові зобов'язання на 19593 тис. грн (66,8 %). Вцілому в межах періоду дослідження зобов'язання банку зросли на 991442 тис. грн (41,6 %).

На нашу думку, дослідження відносно зобов'язань банку потрібно зробити більш детальним шляхом аналізу в межах окремих складових

зобов'язань ХХХ за 2020-2022 рр. Тож, проаналізуємо банківські депозити (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Аналіз динаміки та структури коштів за пасивними операціями
ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Кошти отримані від НБУ	80000	3,4	139999	5,5	139993	4,2	59993	0,8	75,0
Кошти клієнтів	2252097	96,6	2396263	94,5	3197189	95,8	945092	-0,8	42,0
Разом коштів	2332097	100,0	2536262	100,0	3337182	100,0	1005085	x	43,1

Згідно даних поданих у табл. 2.2 банк за період 2020-2022 рр. має зобов'язання відносно коштів від НБУ в наступних обсягах: 80000 тис. грн, 139999 тис. грн та 19993 тис. грн відповідно. Варто відзначити, що банк має значні зобов'язання перед клієнтами банку, котрі за період дослідження збільшились на 945092 тис. грн (42 %). Загалом зобов'язання банку перед НБУ та клієнтами збільшились у 2022 р. порівнюючи із 2020 р. на 1005085 тис. грн (43,1 %).

В межах коштів клієнтів вважаємо доцільним ще детальніше окреслити структуру та динаміку зобов'язань банку перед своїми клієнтами (табл. 2.3).

За даними табл. 2.3 ХХХ найбільші зобов'язання має перед юридичними особами: 1262082 тис. грн (за питомою вагою 56,0 %), 1250385 тис. грн (за питомою вагою 52,2 %) та 2094494 тис. грн (за питомою вагою 65,5 %) відповідно у 2020-2022 рр. При цьому поточним рахункам інших юридичних осіб належить 901574 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 40,0%), 823272 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань

банку перед клієнтами 34,4%), 1462853 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 45,8 %).

Таблиця 2.3

**Аналіз динаміки та структури коштів клієнтів
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у % до 2020 р.
Кошти клієнтів усього	2252097	100,0	2396263	100,0	3197189	100,0	945092	x	42,0
Державні та громадські організації:	25052	1,1	46093	1,9	79449	2,5	54397	1,4	217,1
- поточні рахунки	23612	1,0	45683	1,9	79030	2,5	55418	1,4	234,7
- строкові кошти	1440	0,1	410	0,0	419	0,0	-1021	-0,1	-70,9
Інші юридичні особи:	1262082	56,0	1250385	52,2	2094494	65,5	832412	9,5	66,0
- поточні рахунки	901574	40,0	823272	34,4	1462853	45,8	561279	5,7	62,3
- строкові кошти	360508	16,0	427113	17,8	631641	19,8	271133	3,7	75,2
Фізичні особи:	964963	42,8	1099785	45,9	1023246	32,0	58283	-10,8	6,0
- поточні рахунки	381355	16,9	436039	18,2	529715	16,6	148360	-0,4	38,9
- строкові кошти	583608	25,9	663746	27,7	493531	15,4	-90077	-10,5	-15,4

Строкові кошти інших юридичних осіб складають відповідно 360508 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 16,0 %) 427113 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 17,8 %) та 631641 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 19,8 %) відповідно у 2020-2022 рр.

Зобов'язання банку перед фізичними особами становлять 964963 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 42,8 %), 1099785 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 45,9 %) та 1023246 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 32,0 %) у 2020-2022 рр. відповідно.

При цьому строковим зобов'язанням фізичних осіб належить 583608 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 25,9 %), 663746 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 27,7 %) та 493531 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 15,4 %) відповідно у 2020-2022 рр.

Обсяги зобов'язань банку відносно коштів державних та громадських організацій є незначними і складають у 2020-2022 рр.: 25052 тис. грн (1,1 %), 79449 тис. грн (1,9 %) та 54397 тис. грн. (2,5 %).

Проаналізуємо також розподіл коштів клієнтів згідно видів економічної діяльності за період 2020-2022 рр. (табл. 2.4).

Згідно даних табл. 2.4 відносно дослідження розподілу коштів за видами економічної діяльності комерційного банку показало, що питома вага державного управління є меншою за 0,1 % в усіх досліджуваних роках. Найбільшими за питомою вагою є кошти фізичних осіб, котрі займають відповідно 42,8 % (964963 тис. грн), 45,9 % (1099785 тис. грн) та 32 % (1023246 тис. грн) відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію динамічного скорочення. Виробництву та розподілу електроенергії, газу, води у 2020-2022 рр. належить за питомою вагою відповідно 0,3 % (5638 тис. грн), 1,2 % (28475 тис. грн) та 1,4 % (38242 тис. грн), тобто вони зростають за період дослідження.

Операції із нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг складають відповідно 2,5 % (56808 тис. грн), 2,1 % (49508 тис. грн) та 1,5 % (47410 тис. грн), тобто знижуються за період дослідження.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки та структури розподілу коштів клієнтів за видами економічної діяльності ХХХ за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	пи- то- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Державне управління	82	0,0	48	0,0	33	0,0	-49	0,0	-59,8
Виробництво та розподіл електроенергії, газу, води	5638	0,3	28475	1,2	43880	1,4	38242	1,1	678,3
Операції із нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	56808	2,5	49508	2,1	47410	1,5	-9398	-1,0	-16,5
Торгівля, ремонт авто, побутових виробів та предметів особистого вжитку	71619	3,2	61417	2,6	53437	1,7	-18182	-1,5	-25,4
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	206719	9,2	328860	13,7	578126	18,1	371407	8,9	179,7
Промислове виробництво	365006	16,2	361825	15,1	386036	12,1	21030	-4,1	5,8
Будівництво споруд	205615	9,1	142759	6,0	87423	2,7	-118192	-6,4	-57,5
Оптова та роздрібна торгівля	150785	6,7	179710	7,5	699850	21,9	549065	15,2	364,1
Фізичні особи	964963	42,8	1099785	45,9	1023246	32,0	58283	-10,8	6,0
Інші	224862	10,0	143876	6,0	277748	8,7	52886	-1,3	23,5
Разом коштів клієнтів	2252097	100,0	2396263	100,0	3197189	100,0	945092	0,0	42,0

Кошти торгівлі, ремонту авто, побутових виробів та предметів особистого вжитку за період дослідження за питомою вагою мають тенденцію до зростання на 8,9 в.п. складаючи відповідно у 2020-2022 рр.: 9,2 % (206719 тис. грн), 13,7 % (328860 тис. грн), 18,1 % (578126 тис. грн).

Кошти з сільського господарства, мисливства, лісового господарства за питомою вагою в межах періоду дослідження зросли на 8,9 в.п. і складають 206719 тис. грн або 9,2 %, 328860 тис. грн або 13,7 % та 578126 тис. грн або 18,1 %. Кошти від промислового виробництва складають у 2020-2022 рр. 365006 тис. грн (16,2 %), 361825 тис. грн (15,1 %) та 386036 тис. грн (12,1%), при цьому маючи тенденцію до скорочення на 4,1 в.п. Кошти від будівництва споруд складають відповідно 205615 тис. грн (9,1 %), 142759 тис. грн (6,0 %) та 874232,7 тис. грн (2,7 %), маючи тенденційне скорочення на 6,4 в.п.

Кошти від оптової та роздрібною торгівлі складають відповідно у періоді дослідження 150785 тис. грн (6,7 %), 179710 тис. грн (7,5%) та 699850 тис. грн (21,9 %), маючи тенденцію зростання на 15,2 в.п.

Кошти з інших галузей складають 224862 тис. грн (10,0 %), 143876 тис. грн (6,0 %) та 277748 тис. грн (8,7 %).

В межах табл. 2.5 подано дослідження зобов'язань орендаря з лізингу ХХХ за період 2020-2022 рр.

За даними табл. 2.5 вцілому зобов'язання орендаря з лізингу зросли на 981 тис. грн за період дослідження або ж на 18,9 %. При цьому нараховані відсотки за даними зобов'язаннями скоротились на 487 тис. грн або на 55,6 %.

В межах табл. 2.6 подано аналіз інших фінансових зобов'язань ХХХ за 2020-2022 рр.

Згідно даних табл. 2.6, у 2022 р. у банку з'явилась кредиторська заборгованість за операціями з банками в обсязі 2586 тис. грн, що за питомою вагою у складі інших фінансових зобов'язань складає 87,3 %. Дивіденди до сплати за період дослідження є стабільними та складають в грошовому виразі 115 тис. грн, однак їх питома вага в досліджуваних роках різна і за період проведення дослідження вона скоротилась на 4,4 в.п. Комісії отримані за виданими гарантіями складають відповідно у роках проведення дослідження 816 тис. грн (58,5 % за питомою вагою), 1128 тис. грн (89,2 %) за питомою вагою, 126 тис. грн (4,3 %) за питомою вагою, тобто мають тенденцію до

скорочення на 690 тис. грн або на 84,6 %, при цьому відбулось і значне скорочення питомої ваги (54,2 в.п.).

Таблиця 2.5

**Аналіз динаміки та структури зобов'язань орендаря з лізингу
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.	
	сума, тис. грн	сума, тис. грн	сума, тис. грн	суми, тис. грн	2022р. у % до 2020 р.
Балансова вартість на початок періоду	6723	5189	3973	-2750	-40,9
Нараховані відсотки за зобов'язаннями	876	630	389	-487	-55,6
Зменшення балансової вартості за результатами модефікації договору оренди	-369	-1207	-518	-149	40,4
Збільшення балансової вартості зобов'язань за результатами модифікації договору оренди	723	2225	5157	4434	613,3
Зменшення балансової вартості зобов'язань при відображенні сплачених орендних платежів орендодавцю	-2764	-2864	-2831	-67	2,4
Балансова вартість на кінець періоду	5189	3973	6170	981	18,9

Згідно із даними табл. 2.6, інші фінансові зобов'язання XXX за період дослідження характеризуються скороченням на 329 тис. грн або на 70,8 %, при цьому на 28,2 в.п. скоротилась і їх питома вага. Вцілому в межах періоду дослідження інші фінансові зобов'язання зростають на 1567 тис. грн (112,2 %).

В межах табл. 2.7 подано аналіз динаміки та структури інших нефінансових зобов'язань XXX за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки та структури інших фінансових зобов'язань

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у % до 2020 р.
Кредиторська заборгованість за операціями з банками	-	-	-	-	2586	87,3	2586	87,3	x
Дивіденди до сплати	115	8,2	115	9,1	115	3,9	0	-4,4	0,0
Комісії, отримані за виданими гарантіями	816	58,5	1128	89,2	126	4,3	-690	-54,2	-84,6
Інші фінансові зобов'язання	465	33,3	22	1,7	136	4,6	-329	-28,7	-70,8
Разом	1396	100,0	1265	100,0	2963	100,0	1567	x	112,2

Згідно даних аналізу, котрі містяться в межах табл. 2.7, кредиторська заборгованість за податками та зборами, крім податку на прибуток зросла на 1630 тис. грн або на 63,5 %, при цьому зросла також питома вага даної кредиторської заборгованості у складі інших нефінансових зобов'язань на 5,4 в.п.

Кредиторська заборгованість за розрахунками з працівниками банку зросла на 1563 тис. грн або на 30,9 %, при цьому на 2,7 в.п. скоротилась її питома вага. Кредиторська заборгованість з придбання активів наявна в банку лише у 2022 р. в обсягах 500 тис. грн, що становить за питоною вагою 4,1 %.

Доходи майбутніх періодів комерційного банку за період 2020-2022 рр. скоротились на 348 тис. грн або на 27 %, при цьому скоротилась їх питома вага на 6,8 в.п.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки та структури інших нефінансових зобов'язань

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у % до 2020 р.
Кредиторська заборгованість за податками та зборами, крім податку на прибуток	2565	28,8	2448	20,2	4195	34,2	1630	5,4	63,5
Кредиторська заборгованість за розрахунками з працівниками банку	5059	56,8	8149	67,2	6622	54,0	1563	-2,7	30,9
Кредиторська заборгованість з придбання активів	-	-	-	-	500	4,1	500	4,1	x
Доходи майбутніх періодів	1289	14,5	1523	12,6	941	7,7	-348	-6,8	-27,0
Разом	8913	100,0	12120	100,0	12258	100,0	3345	x	37,5

Вцілому інші нефінансові зобов'язання комерційного банку зросли на 3345 тис. грн або на 37,5 %, що позитивно окреслюється, оскільки формує додаткові можливості здійснення активних операцій.

2.2. Аналіз ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку

Аналіз ефективності управління зобов'язаннями пов'язаний перш за все, на нашу думку, з отриманням результату від понесених витрат у вигляді прибутку від інвестування зобов'язань в активи. Тож, вважаємо, що

досліджувати ефективність без аналізу інвестування зобов'язань в активи не можливо.

Саме тому на початку дослідження ефективності управління зобов'язаннями комерційного банку проаналізуємо куди ж саме, тобто в які активи вони були вкладені (табл. 2.8).

За даними табл. 2.8 банк за період дослідження має збільшення грошових коштів на 129510 тис. грн (43,4 %). У 2022 р. порівняно із 2020 р. у банку зросли кредити та аванси клієнтам на 277992 тис. грн (28,7 %), проте їх питома вага у складі активів зменшилась на 1,5 в.п. кредити та аванси банкам зросли на 16788 тис. грн (78,2 %), зросла і їх питома вага на 0,2 в.п.

Інвестиції в цінні папери зросли на 682097 тис. грн (45,0 %), зросла і їх питома вага на 3,4 в.п.

Зменшились інвестиції у нерухомість на 6099 тис. грн (66,7 %), при цьому зменшилась і їх питома вага на 0,2 в.п.

Поточні податкові активи наявні лише у 2020 р. в обсягах 712 тис. грн. Нематеріальні активи за винятком гудвілу в межах банку за період дослідження скоротились на 1247 тис. грн (11,9 %), скоротилась і їх питома вага 0,1 в.п.

Основні засоби ХХХ за період 2020-2022 рр. скоротились на 21186 тис. грн (6,9 %), скоротилась і їх питома вага на 3 в.п.

Інші фінансові активи збільшились в періоді дослідження на 42798 тис. грн (у 12,7 разів), зросла і їх питома вага на 1 в.п.

Інші нефінансові активи скоротились на 9331 тис. грн (49,7 %), скоротилась і їх питома вага на 0,4 в.п.

Непоточні активи або групи вибуття класифіковані як утримувані для продажу або ж як утримувані для виплати власникам в межах банку за період 2020-2022 рр. зросли на 11484 тис. грн (у 1,5 рази), зросла і їх питома вага на 0,2 в.п.

Вцілому активи банку за 2020-2022 рр. збільшились на 1122094 тис. грн (35,5 %).

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки та структури активів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	298327	9,4	219200	6,4	427837	10,0	129510	X	43,4
Кредити та аванси банкам	21474	0,7	33550	1,0	38262	0,9	16788	0,2	78,2
Кредити та аванси клієнтам	967632	30,6	1171928	34,1	1245624	29,1	277992	-1,5	28,7
Інвестиції в цінні папери	1515012	47,9	1681331	48,9	2197109	51,3	682097	3,4	45,0
Інвестиційна нерухомість	9146	0,3	3047	0,1	3047	0,1	-6099	-0,2	-66,7
Поточні податкові активи	712	0,0	0	0,0	0	0,0	-712	0,0	-100,0
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10462	0,3	10458	0,3	9215	0,2	-1247	-0,1	-11,9
Основні засоби	307920	9,7	296409	8,6	286734	6,7	-21186	-3,0	-6,9
Інші фінансові активи	3357	0,1	9460	0,3	46155	1,1	42798	1,0	1274,9
Інші нефінансові активи	18756	0,6	9788	0,3	9425	0,2	-9331	-0,4	-49,7
Непоточні активи або групи вибуття класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам	7720	0,2	5134	0,1	19204	0,4	11484	0,2	148,8
Загальна сума активів	3160518	100,0	3440305	100,0	4282612	100,0	1122094	X	35,5

Вважаємо, що наступним кроком на шляху аналізу ефективності використання зобов'язань банку є дослідження відносно доходів, витрат

комерційного банку та їх співставлення у вигляді фінансового результату, адже банк формує власні зобов'язання саме з метою отримання прибутку.

Тож, за даними табл. 2.9 проаналізуємо доходи ХХХ за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки доходів ХХХ за 2020-2022 рр., тис. грн

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
				суми, тис. грн	2022 р. у % до 2020 р.
Процентні доходи	255143	261491	364937	109794	43,0
Чистий процентний дохід	154075	178097	255238	101163	65,7
Комісійні доходи	110083	122055	103629	-6454	-5,9
Інші доходи	8783	11819	8068	-715	-8,1
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою вищою або нижчою ніж ринкова	2222	2547	1177	-1045	-47,0

Згідно даних табл. 2.9 банк період 2020-2022 рр. характеризується зростанням процентних доходів на 109794 тис. грн (43 %), при цьому чистий процентний дохід збільшився на 101163 тис. грн (65,7 %), що вказує на те, що сформовані зобов'язання банку є ефективними, оскільки забезпечують примноження процентних доходів.

Комісійні доходи при цьому в ХХХ скоротились на 6454 тис. грн (5,9 %), що є негативним, оскільки понесені на зобов'язання витрати у даному випадку довше окуповуються. Інші доходи зменшилися на 715 тис. грн (8,1 %) за період дослідження.

Доходи, котрі виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою вищою або нижчою ніж ринкова скоротились в межах ХХХ на 1045 тис. грн (47 %).

В межах табл. 2.10 проаналізуємо витрати ХХХ за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.10

**Аналіз динаміки витрат
XXX за 2020-2022 рр., тис. грн**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.	
				суми, тис. грн	2022 р. у % до 2020 р.
Процентні витрати	101068	83394	109699	8631	8,5
Комісійні витрати	4006	3312	4262	256	6,4
Витрати на виплати працівникам	113959	125854	139732	25773	22,6
Амортизаційні витрати	11534	11215	10452	-1082	-9,4
Інші адміністративні та операційні витрати	88949	49584	57380	-31569	-35,5
Витрати на сплату податку	13147	25803	10031	-3116	-23,7

Згідно даних табл. 2.10 банк за період дослідження має зростання процентних витрат на 8631 тис. грн (8,5 %), комісійні витрати при цьому зросли на 256 тис. грн (6,4 %).

Витрати стосовно виплат працівникам за період дослідження зросли на 25773 тис. грн (22,6 %). Амортизаційні витрати за період 2020-2022 рр. зменшились на 1082 тис. грн (9,4 %). Інші адміністративні витрати та операційні витрати скоротились на 31569 тис. грн (35,5 %) в межах періоду дослідження. Витрати відносно сплати податку скоротились на 3116 тис. грн (23,7 %).

В межах табл. 2.11 поданий аналіз прибутку (збитку) XXX за 2020-2022 рр.

За даними табл. 2.11 банк має прибуток від власної діяльності обсягах 56963 тис. грн, 117975 тис. грн та 41181 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр., що вказує на те, що сформовані зобов'язання в цілому використовувались ефективно і понесені витрати на дані зобов'язання були окуплені.

Однак, за період 2020-2022 рр. відбулось скорочення чистого прибутку на 15782 тис. грн (27,7 %), що є негативним і вказує на те, що понесенні витрати на зобов'язання стали гірше окупуватись. Чистий збиток від операцій боргових фінансових інструментів, котрі обліковуються за справедливою

вартістю через сукупний дохід збільшився в періоді дослідження на 198 тис. грн (у 16,5 разів).

Таблиця 2.11

**Аналіз динаміки прибутку (збитку)
XXX за 2020-2022 рр., тис. грн**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.	
				суми, тис. грн	2022 р. у % до 2020 р.
Чистий прибуток/збиток від операцій із борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через сукупний дохід	-12	523	-210	198	1650,0
Чистий прибуток/збиток від операцій з іноземною валютою	18462	14671	14067	-4395	-23,8
Чистий прибуток/збиток від переоцінки іноземної валюти	1885	-181	1833	-52	-2,8
Прибуток (збиток) від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності згідно МСФЗ 9	-6763	4080	-120773	114010	1685,8
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності для нефінансових активів	-159	132	9	168	-105,7
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	70110	143778	51212	-18898	-27,0
Прибуток (збиток) до оподаткування	70110	143778	51212	-18898	-27,0
Прибуток (збиток) від діяльності, що триває	56963	117975	41181	-15782	-27,7
Прибуток (збиток)	56963	117975	41181	-15782	-27,7

Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою за період 2020-2022 рр. скоротився на 4395 тис. грн (23,8 %), при цьому чистий прибуток стосовно операцій переоцінки іноземної валюти скоротився на 52 тис. грн (2,8 %).

Збиток зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності згідно МСФЗ 9 збільшився в періоді дослідження на 114010 тис. грн (у 16,9 разів), що досить негативно.

Прибуток відносно зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності для нефінансових активів складає 9 тис. грн у 2022 р., при цьому у 2020 р. банк мав за даною статтею збиток - 159 тис. грн.

Прибуток від операційної діяльності зменшився за період 2020-2022 рр. на 18898 тис. грн (27,0) %.

Відносною характеристикою стосовно ефективності використання зобов'язань банку є показники рентабельності, що являють собою співставлення витрат і результату банку. При цьому ми вважаємо, що не лише рентабельність діяльності і зобов'язань відображає ефективність використання останніх, а й рентабельність капіталу, оскільки рентабельність капіталу безпосередньо пов'язана з понесеними банком витратами на формування зобов'язань.

За даними табл. 2.12 проаналізуємо на скільки ефективно є використання зобов'язань банком за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.12

**Аналіз динаміки показників ефективності управління зобов'язаннями
XXX за 2020-2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
Рентабельність активів (ROA), %	1,8	3,4	1,0	-0,8
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	7,3	13,6	4,54	-2,8
Рентабельність статутного капіталу банку, %	13,7	25,9	7,3	-6,3
Рентабельність зобов'язань, %	2,4	4,6	1,2	-1,2
Рентабельність діяльності %	17,1	39,4	12,4	-4,7
Фондорентабельність, %	18,5	39,8	14,4	-4,1

За даними табл. 2.12 банк характеризується зниженням ефективності управління зобов'язаннями, відбувається динамічне скорочення ефективності

вкладень зобов'язань в активи, зокрема рентабельність активів скоротилась із 1,8 % у 2020 р. до 1,0 % - у 2022 р.

Рентабельність відносно власного капіталу складає в межах 2020-2022 рр. 7,3 %, 13,6 % та 4,5 % відповідно, також при цьому маючи тенденцію скорочення на 2,8 в.п. Рентабельність відносно статутного капіталу також має тенденцію до зниження за період дослідження на 6,3 в.п. і відповідно складає 13,7 %, 25,9 % та 7,3 %.

Рентабельність зобов'язань за період 2020-2022 рр. скоротилась на 1,2 в.п. і складає у 2020-2022 рр. 2,4 %, 4,6 % та 1,2 %.

Рентабельність діяльності банку окреслюється зменшенням на 4,7 в.п. і має наступні значення у 2020-2022 рр.: 17,1 %, 39,4 % та 12,4 % відповідно, що також вказує на неефективність управління відносно банківських зобов'язань, оскільки рентабельність стрімко падає. Фондорентабельність також скоротилась на 4,1 в.п, що окреслює ефективність управління зобов'язаннями банку з негативної сторони.

Окрім того вважаємо, що характеристикою ефективності діяльності банку є нормативи сформовані НБУ. В межах табл. 2.13 проаналізуємо стан дотримання нормативів ХХХ за 2020-2022 рр.

За даними табл. 2.13 ХХХ має значення нормативів капіталу, дотримуючись рекомендацій НБУ, зокрема: Н2; 40,31 %, 36,16% та 35,53 % відповідно у 2020-2022 рр. (за нормативним значенням не менше 10 %) та Н3: 31,58 %, 27,82 % та 30,23 % відповідно у 2020-2022 рр. (за нормативним значенням не менше 7 %). Нормативи ліквідності показали, що норматив короткострокової ліквідності - Н6 (за нормативним значенням не менше 60 %) у 2020 р. та у 2021 р. в межах досліджуваного банку відповідає вимогам сформованих НБУ. У 2022 р. даний норматив був скасований, тому не розраховується.

Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами та коефіцієнт відносно покриття ліквідністю в межах іноземної валюти є вищими за нормативні значення у всіх роках проведення дослідження.

Таблиця 2.13

Аналіз динаміки стану дотримання нормативів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Нормативи капіталу				
Норматив адекватності регулятивного капіталу банку – Н2, %	40,31	36,16	35,53	4,8
Норматив адекватності основного капіталу – Н3, %	31,58	27,82	30,23	x
Нормативи ліквідності				
Норматив короткострокової ліквідності – Н6 (нормативне значення – 60%), %	102,30	93,11	x	x
Коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами LCR (нормативне значення – 100%), %	420,7500	349,4134	449,8195	29,0695
Коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті LCR (нормативне значення – 100%), %	500,2600	208,8778	203,6706	-296,5894
Нормативи ризику валютних операцій - ліміти відкритої валютної позиції				
Значення загальної довгої відкритої валютної позиції Л13-1, %	0,3535	0,1350	0,9221	0,5686
Значення загальної короткої відкритої валютної позиції Л13-2, %	0,3418	0,9353	0,9399	0,5981
Нормативи кредитного ризику				
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7 (не більше 25 %), %	20,65	15,88	18,16	-2,49
Норматив великих кредитних ризиків – Н8 (не більше 800 %), %	80,47	73,57	78,94	-1,53
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними із банком особами – Н9 (не більше 25 %), %	16,46	18,38	14,59	-1,87
Нормативи інвестування в цінні папери				
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11 (не більше 15 %), %	0,01	0,01	0,01	0,00
Норматив загальної суми інвестування – Н12 (не більше 60 %), %	0,02	0,02	0,02	0,00

Значення загальної довгої відкритої позиції та загальної короткої відкритої позиції (згідно нормативу не повинно перевищувати 10 % - у 2020 р.,

не повинно перевищувати 15 % - у 2021 р., не повинно перевищувати 5 % - у 2022 р.), в межах XXX не перевищує нормативні значення.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента вказує на відповідність вимогам НБУ, норматив відносно великих кредитних ризиків та норматив відносно максимального ризику за операціями із пов'язаними з банками особами теж мають значення, які відповідають вимогам НБУ у 2020-2022 рр.

Норматив інвестування за кожною установою – Н11 для XXX у 2020-2022 рр. характеризується сталістю і складає 0,01. Відповідно сталість в періоді дослідження має і норматив загальної суми інвестування – Н12, який складає 0,02. Отже, значення нормативів банку вказує на ефективність зобов'язань.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Засоби оптимізації зобов'язань комерційного банку

Ресурсне забезпечення діяльності банків – одна із досить важливих і актуальних потреб для банку. Дана потреба в реаліях військово стану, інфляції, загального зuboжіння населення стає ще актуальнішою. Слід акцентувати, що на сьогодні дана проблематика має не лише операційну, а й стратегічну складову, оскільки найближчим часом, як прогнозують економісти ситуації на фінансових ринках не покращиться [14, 23, 42, 46].

Здійснюючи управління зобов'язаннями в межах комерційного банку перш за все варто акцентувати увагу на депозитній та недепозитній складовій зобов'язань. Важливість даного акценту полягає в тому, що ці складові мають різну вартість залучення.

Слід також зазначити, що недепозитні джерела банківських ресурсів не прив'язані до конкретної особи, в той час як депозитні мають таку прив'язку.

Іншим аспектом є можливості залучення, оскільки, як правило недепозитне залучення відносно коштів доступне лише великим комерційним банкам. Недепозитні залучення – оптові залучення відносно коштів.

Окрім того для залучення позичок банк може отримати кредит на міжбанку або ж від НБУ, випустити облігації, здійснювати операції РЕПО [40].

Специфіка відносно функціонування комерційних банків полягає в тому, що більшість пасивів – це все ж таки залучення, котрі банк потім продає з метою отримання доходу, саме тому питання управління зобов'язаннями таке важливе в діяльності банку.

Базовою метою здійснення управління зобов'язаннями банку, з нашого погляду, є залучення достатнього обсягу цих зобов'язань за понесення

мінімальних витрат та подальшого ефективного їх інвестування в активи балансує між ризиком і прибутком [9, 53].

Здійснюючи менеджмент відносно зобов'язань банк повинен зупинитись на трьох ключових індикаторах [5, 53, 58, 59]:

- обсяги залучення;
- терміни залучення;
- вартість залучення.

Традиційно найбільші за обсягом у складі зобов'язань банку є залучення від клієнтів банку, однак таке залучення є обмеженим і персоніфікованим. Прагнучі до розширення власної діяльності банк може зіткнутися із обмеженістю депозитної складової та не мати використання недепозитної складової. У такому разі банк змушений буде відмовитись від певної активної операції, що спровокує фінансові втрати.

Слід сказати, що останнім часом виникли значні проблеми на міжбанківському ринку, зокрема, зниження банківських кредитних рейтингів, банкрутство банків, погіршення їх фінансового стану, що звісно спровокувало нестачу ресурсів на міжбанку.

Залучення зобов'язань від НБУ також обмежене, бо залежить від тієї монетарної політики, котру проводить центральний банк.

Тож, зниження активності на міжбанку та недовіра клієнтів до банківських установ, що виникла в реаліях сьогодення вимагає зміщення акцентів відносно управління зобов'язаннями. Вважаємо, що на сьогодні вихід – це зарубіжні інвестори, проте останні також ставляться з високою обережністю до вкладень в нашій країні.

Варто відзначити, що у 2022 р. ХХХ все ж таки має тенденцію розширення клієнтської бази, на що вказує зростання банківських зобов'язань. Зростання клієнтської бази є добрим знаком, лише якщо підтримується на постійному рівні її ефективність або ж ця ефективність зростає. Однак, окрім того зростання зобов'язань банку в таких надскладних обставинах для країни вказує на те, що довіра банківських вкладників зберіглася. Так, зокрема збільшився обсяг коштів

у гривневому еквіваленті, зокрема серед населення та бізнесу. Зростання зобов'язань спровокувало збереження рівня ліквідності на належному рівні. Зростання вкладів у банк дало змогу банку навіть в таких надскладних обставинах для країни, в реаліях підвищення облікової ставки та норми обов'язкового резервування знизити вартість по деяких кредитних операціях.

Зобов'язання формуються з ціллю їх подальшого інвестування в активи з метою отримання доходу. Отже, проведемо дослідження відносно зобов'язань банку за строками, у співставності з активами за строками, дослідивши показник чистого розриву ліквідності. Саме показник чистого розриву ліквідності дозволяє виявити вчасно вузькі місця у здійсненні управління з ціллю вчасного реагування менеджменту банку. Вчасне реагування на нестачу або ж надлишок зобов'язань за термінами дозволить не лише скоротити чистий розрив ліквідності, а й збільшити обсяги прибутку мінімізуючи при цьому ризику.

Тож, за даними табл. 3.1 проаналізуємо показники співставності зобов'язань та активів за строками.

За даними табл. 3.1 ХХХ характеризується від'ємними значеннями за чистим розривом ліквідності у 2020 р. в межах коштів від 1 місяця до 12 місяців в сумі 165635 тис. грн., що вказує на перевищення зобов'язань, що є витратною статтею для банку над його активами, що є дохідною статтею для банку. У 2021 р. ХХХ має негативне значення відносно чистого розриву ліквідності, тобто у банку відбувається перевищення зобов'язань над активами за коштами на вимогу та менше 1 місяця в обсязі 382560 тис. грн. У 2022 р. чистий розрив ліквідності, що має негативне значення в банку виникає за коштами від одного місяця до 12 місяців в обсязі 240228 тис. грн.

Тож, проведене нами дослідження вказує на те, що управлінські заходи банку відносно зобов'язань та активів повинні бути акцентованими на короткострокових коштах, бо ці кошти в межах банку є найбільш ризиковими.

Таблиця 3.1

Аналіз фінансових активів та зобов'язань

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	Терміни					Разом
	на вимогу та менше місяця	від 1-12 місяців	від 12 міс. до 2 років	від 2 до 5 років	понад 5 років	
1	2	3	4	5	6	7
2020 р.						
Активи						
Грошові кошти та їх еквіваленти	353302					353302
Кошти в інших банках	640					640
Кредити та заборгованість клієнтів	147910	464322	147609	225181	9460	994502
Інвестиційні цінні папери	701177	369	30139			731685
Інші фінансові активи	1168	950	1017	2380	1239	6754
Активи разом	1204197	465661	178765	227561	10699	2086883
Зобов'язання						
Кошти банків						
Кошти клієнтів	970647	631085	63939			1665671
Інші фінансові зобов'язання	134	211	47			392
Усього фінансових зобов'язань	970781	631296	63986			1666063
Чистий розрив ліквідності	233416	-165635	114779	227561	10699	420820
2021 р.						
Активи						
Грошові кошти та їх еквіваленти	219200					219200
Кошти в інших банках	33550					33550
Кредити та заборгованість клієнтів	104900	66437	320001	646994	33596	1171928
Інвестиційні цінні папери	697466	424306	559559			1681331
Інші фінансові активи	2574	535	999	4532	820	9460
Активи разом	1057690	491278	880559	651526	34416	3115469
Зобов'язання						
Кошти банків				139999		139999
Кошти клієнтів	1440085	285089	584716	86373		2396263
Інші фінансові зобов'язання	165	169	703	228		1265
Усього фінансових зобов'язань	1440250	285258	585419	226600		2537527
Чистий розрив ліквідності	-382560	206020	295140	424926	34416	577942

Продовж. табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7
2022 р.						
Активи						
Грошові кошти та їх еквіваленти	427837					427837
Кошти в інших банках	38262					38262
Кредити та заборгованість клієнтів	52027	61170	486300	601004	45123	1245624
Інвестиційні цінні папери	1842319		354790			2197109
Інші фінансові активи	39427	274	1203	4663	588	46155
Активи разом	2399872	61444	842293	606667	45711	3954987
Зобов'язання						
Кошти банків				139993		139993
Кошти клієнтів	2168081	301115	672693	55300		3197189
Інші фінансові зобов'язання	3215	557	2201	3160		9133
Усього фінансових зобов'язань	2171296	301672	674894	198453		3346315
Чистий розрив ліквідності	228576	-240228	167399	407214	45711	608672

Варто відзначити, що управлінський персонал банку вважають наявний розрив ліквідності контрольованим та таким, що не становить загрозу здійснення розрахунку банку за власними зобов'язаннями. Окрім того банк має такі високоліквідні активи як депозитні сертифікати НБУ, які за потреби досить легко реалізувати. З метою забезпечення у випадку настання певних несприятливих сценаріїв ХХХ постійно підтримує в достатніх обсягах необтяжені високоліквідні активи.

Вважаємо за доцільне дослідити процентні витрати комерційного банку з ціллю вчасного виявлення вузьких місць у здійсненні управління останніми (табл. 3.2).

Варто відзначити, що комерційний банк повинен прагнути до скорочення процентних витрат за сталих або і більших зобов'язань, тим самим у даному випадку зростуть банківські прибутки.

Власне контроль строків формування зобов'язань у співставності із строками їх інвестування в активи – шлях до даного контролю, шлях менеджменту, що дозволяє наростити прибуток [58, 59].

Таблиця 3.2

**Аналіз динаміки та структури процентних витрат
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у% до 2020 р.
Строкові кошти юридичних осіб	23472	23,2	17087	20,5	22796	20,8	-676	-2,4	-2,9
Строкові кошти фізичних осіб	51110	50,6	36063	43,2	34887	31,8	-16223	-18,8	-31,7
Строкові кошти НБУ (рефінансування)	275	0,3	9092	10,9	25869	23,6	25594	23,3	9306,9
Поточні рахунки	25351	25,1	20544	24,6	25756	23,5	405	-1,6	1,6
Зобов'язання з оренди	860	0,9	608	0,7	391	0,4	-469	-0,5	-54,5
Разом	101068	100,0	83394	100,0	109699	100,0	8631	x	8,5

Дослідження процентних витрат банку, за даними табл. 3.2, показало, скорочення витрат банку на строкові кошти юридичних осіб на 676 тис. грн (2,9%), при цьому скоротились дані витрати і за питомою вагою на 2,4 в.п.

Витрати за строковими коштами фізичних осіб скоротились на 16223 тис. грн (31,7 %), при цьому скоротилась і їх питома вага на 18,8 в.п.

Витрати на строкові кошти НБУ, навпаки зросли на 25594 тис. грн або у 93,1 рази, при цьому зросла також їх питома вага на 23,3 в.п. Витрати на поточні рахунки зросли на 405 тис. грн (1,6%), при цьому їх питома вага скоротилась на 1,6 в.п. Зобов'язання з оренди скоротились за період дослідження на 469 тис. грн (54,5%), при цьому на 0,5 в.п. скоротилась і їх питома вага.

Вцілому процентні витрати зросли на 8631 тис. грн (8,5%).

Тож, здійснюючи управління зобов'язаннями банку слід акцентувати на скороченні витрат, однак лише у тому випадку якщо дані витрати не збільшують ефективність для банку.

Співставлення процентних витрат з обсягами зобов'язань показало, що в цілому відбулось зростання зобов'язань за коштами клієнтів в межах банку на 42,0 %, при цьому сукупні витрати за процентними витратами банку зросли на 8,5 %, що на наш погляд, вказує на ефективність управління зобов'язаннями банку. При цьому слід акцентувати зростання строкових коштів юридичних осіб на 75,2 %, за скорочення витрат пов'язаних із даними коштами на 2,9 %, що є позитивним. Позитивною характеристикою відносно менеджменту зобов'язань банку є також скорочення витрат на кошти фізичних осіб швидшими темпами (скоротились на 31,7 %), ніж власне строкових коштів фізичних осіб (скоротились на 15,4 %).

Отже, вважаємо за доцільне з ціллю отримання найбільшого ефекту дотримуватись позиції менеджменту, котру на сьогодні здійснює ХХХ, вважаючи її досить вдалою в тих реаліях військового стану та використання інструментів НБУ для стабілізації гривні, тобто прагнути до нарощення зобов'язань з ціллю їх подальшого інвестування в активи за мінімізації витрат на дані зобов'язання.

Дослідження географічної складової зобов'язань банку показало 100 % їх орієнтацію відносно внутрішнього ринку.

Вважаємо, що у тій ситуації війни, яка є в нашій країні ХХХ варто розвивати географічну складову власного бізнесу.

Вважаємо, що з ціллю удосконалення управлінням зобов'язаннями в частині їх акумуляції ХХХ варто:

- оптимізувати витрати обслуговування зобов'язань, приймаючи той факт, що поточні рахунки є найдешевшими, однак такими, що погіршують ліквідність, а строкові рахунки формують можливості довгострокового надання позик та здійснення інвестування і забезпечують банку більші прибутки;

- уникати великого обсягу залучень на міжбанку, бо це найдорожче джерело залучення зобов'язань;
- формувати зобов'язання на певне цільове використання в межах активних операцій банку;
- балансувати між потребою у доході, ризиком та забезпеченні ліквідності;
- дотримуватись нормативів відносно обов'язкового резервування;
- дотримуватись гнучкості управлінням залученням зобов'язань за обсягами, часом ціною з постійним акцентом на ринок;
- використовувати нецільові методи збільшення залучень від клієнтів, такі як реклама, підвищення банківського іміджу, маркетинг, комплексне обслуговування, додаткові бонусні, безкоштовні послуги тощо.

3.2. Шляхи мінімізації фінансових ризиків під час управління зобов'язаннями комерційного банку

Мінімізація фінансових ризиків під час управління зобов'язаннями – це не лише шлях до скорочення втрат за зобов'язаннями, це шлях до отримання ресурсів за найменших витрат, це шлях до максимізації прибутку банку.

З метою мінімізації фінансових ризиків під час управління зобов'язаннями банку вважаємо за доцільне тримати руку на пульсі відносно:

- ймовірності настання процентного ризику;
- ймовірності настання ризику ліквідності.

З ціллю мінімізації фінансових ризиків під час управління зобов'язаннями в межах банку потрібно здійснювати постійний контроль та моніторинг відносно ймовірності настання процентного ризику, тож проаналізуємо ймовірність настання процентного ризику за 2020-2022 рр. (табл. 3.3).

Вважаємо що постійний моніторинг відносно процентного ризику дозволить здійснювати вчасні управлінські дії відносно настання цього ризику шляхом структурування зобов'язань.

Таблиця 3.3

**Аналіз процентного ризику
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	Терміни					Разом
	на вимогу та менше місяця	від 1-12 місяців	від 12 міс. до 2 років	понад 2 роки	немонетна	
2020 р.						
Загалом фінансових активів	668215	1349516	246982	234230	166585	2665528
Загалом фінансових зобов'язань	1429917	722892	60158	100000	0	2312967
Чистий розрив відносно процентних ставок на кінець періоду	-761702	626624	186824	134230	166585	352561
2021 р.						
Загалом фінансових активів	816635	1350331	277847	396494	229550	3070857
Загалом фінансових зобов'язань	923283	1369315	65334	159997	0	2517929
Чистий розрив відносно процентних ставок на кінець періоду	-106648	-18984	212513	236497	229550	552928
2022 р.						
Загалом фінансових активів	1879491	961239	484671	161138	121087	3607626
Загалом фінансових зобов'язань	1819050	1311813	54559	139993	0	3325414
Чистий розрив відносно процентних ставок на кінець періоду	60441	-350574	430112	21145	121087	282211

XXX, за даними табл. 3.3, має від'ємне значення стосовно чистого розриву процентних ставок за інструментами на вимогу і менше місяця у 2020 р. в межах 761702 тис. грн, у 2021 р. – в межах 106648 тис. грн. Від'ємне значення чистого розриву ліквідності за інструментами від 1 місяця до 12 місяців XXX має у 2021 р. – в межах 18984 тис. грн та 350574 тис. грн у 2022 р.

Вважаємо, що саме ці інструменти потребують найбільшого моніторингу з метою скорочення ймовірності настання процентного ризику, За даними

періодами варто активізувати банківський менеджмент щоб непрацюючі зобов'язання перетворити в працюючі активи.

Окрім того з метою здійснення управління відносно процентного ризику банківської книги ХХХ повинен проводити постійний моніторинг вартості процентних активів лише у чіткій співставності із процентними зобов'язаннями, досліджувати чистий спред і маржу банку, ринкові відсоткові ставки, здійснювати порівняння відносно даного ризику в межах інших банківських установ.

В межах табл. 3.4 подано динаміку процентних ставок банку з ціллю прийняття ефективних фінансових рішень. Слід акцентувати на тому, що в більшості ці ставки є фіксованими, як виключення – процентна ставка відносно кредитів за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9», однак питома вага даної програми у 2022 р. у структурі фінансових активів банку - 9,04 %.

Управлінський персонал банку вважає, що ресурси до запитання є стабільним джерелом відносно фінансування в межах банку.

Моніторинг відносно процентних ставок, проведений на основі управлінської звітності ХХХ за 2020-2022 рр. окреслює динамічне зростання відносно відсоткових ставок за активними інструментами у гривневому еквіваленті, зокрема на 1,00 % збільшилась відсоткова ставка за кредитами і заборгованістю клієнтів, на 14,64 % - зросла відсоткова ставка за інвестиційними цінними паперами у гривневому еквіваленті, за коштами в інших банків відсоткова ставка зросла на 16,00 %.

При цьому, варто акцентувати, що відбулось також зростання відносно відсоткових ставок за пасивними операціями, а саме за поточними рахунками у гривнях на 3,91 % та 3,84 % - за строковими депозитами, за заборгованістю перед НБУ на 25,00 %.

Дослідження цих інструментів у доларах США вказує на скорочення відносно відсоткових ставок за коштами в інших банках на 0,04 %, за кредитами та заборгованістю клієнтів на 2,81 %, за інвестиційними цінними паперами на 0,25 %.

Таблиця 3.4

Моніторинг відносно процентних ставок за інструментами

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	Валюта			
	гривня	долар США	Євро	інші валюти
2020 р.				
Активи:				
Кошти в інших банках		0,04		
Кредити і заборгованість клієнтів	16,02	8,74	6,94	
Інвестиційні цінні папери	8,36	3,83		
Зобов'язання:				
Заборгованість перед НБУ				
Кошти клієнтів:				
- поточні	2,10	0,26	0,03	
-строкові	8,77	2,23	1,67	
2021 р.				
Активи:				
Кошти в інших банках				0,11
Кредити і заборгованість клієнтів	13,09	5,94	5,21	
Інвестиційні цінні папери	9,79	3,58		
Зобов'язання:				
Заборгованість перед НБУ	9,00			
Кошти клієнтів:				
- поточні	1,83	0,16	0,03	
-строкові	7,20	1,56	1,18	0,01
2022 р.				
Активи:				
Кошти в інших банках	16,00			
Кредити і заборгованість клієнтів	17,02	5,93	5,00	
Інвестиційні цінні папери	23,00	3,58		
Зобов'язання:				
Заборгованість перед НБУ	25,00	4,25	3,00	
Кошти клієнтів:				
- поточні	6,01	0,03	0,01	0,01
-строкові	12,61	2,73	1,88	
Відхилення за процентними ставками 2022 р. у порівнянні із 2020 р. (+;-)				
Активи:				
Кошти в інших банках	16,00	-0,04	0,00	0,00
Кредити і заборгованість клієнтів	1,00	-2,81	-1,94	0,00
Інвестиційні цінні папери	14,64	-0,25	0,00	0,00
Зобов'язання:				
Заборгованість перед НБУ	25,00	4,25	3,00	0,00
Кошти клієнтів:				
- поточні	3,91	-0,23	-0,02	0,01
-строкові	3,84	0,50	0,21	0,00

При цьому відбулось збільшення відсоткових ставок відносно зобов'язань банку за заборгованістю перед НБУ на 4,25 %, за строковими зобов'язаннями перед клієнтами банку на 0,50 %.

Зростання вартості зобов'язань при одночасному скороченні відносно вартості кредитів та інших активних операцій підвищує відсоткові ризики банку, саме тому здійснюючи управління за активними і пасивними операціями потрібно балансувати між даними відсотковими ставками та обсягами залучень і надання ресурсів в кредит.

Аналіз відсоткових ставок за активними і пасивними операціями банку за валютою євро, показав скорочення швидшими темпами відсоткової ставки за кредитами (на 1,94 %) ніж відсоткової ставки за зобов'язаннями банку в межах поточних коштів клієнтів (скоротилась на 0,02 %). При цьому відсоткова ставка в межах пасивів строкових зросла на 0,21 %, що також негативно вплинуло на ймовірність процентного ризику.

Вважаємо, що одночасне динамічне дослідження відносно відсоткових ставок в межах активних і пасивних операцій комерційного банку – шлях вчасного реагування на вузькі місця стосовно процентного ризику з метою вчасного втілення заходів, що призведуть до мінімізації цього ризику.

Банк має цілковиту самостійність стосовно формування відсоткових ставок, але ця самостійність уявна, бо вона залежить від управлінських дій з боку НБУ, зокрема від відсоткової ставки НБУ відносно тендерного кредитування, від норми обов'язкового резервування та від облікової ставки НБУ.

Вважаємо, що захиститись від даного ризику банк може шляхом прописання в договорах мінливої відсоткової ставки залежно від змін політики НБУ та змін в межах фінансового ринку.

XXX під час менеджменту здійснює вимірювання ризику стосовно банківської книги згідно методу EVE стосовно зміни відносно економічної вартості капіталу та згідно методу NII – стосовно зміни відносно чистого процентного доходу з використанням змінних процентних ставок та стрес-сценаріїв.

Метод EVE показує зміни відносно чистої теперішньої вартості активів, у співставності із зобов'язаннями та позабалансовими позиціями в межах банківської книги на яку впливають зміни відсоткових ставок.

Метод NII дозволяє визначити як зміни у відсоткових ставках вплинуть на дохід та регулятивний капітал банку.

З ціллю мінімізації впливу процентного ризику ХХХ користуються таким інструментом здійснення моделювання та управління чистим доходом банку як GAP-аналіз. При цьому формуючи декілька сценаріїв моделювання, зокрема оптимістичний та песимістичний.

За даними сценаріями банк проводить кількісну оцінку змін у вартості капіталу під впливом змін відсоткових ставок.

Потім наглядова рада банку формує ліміти, котрих варто дотримуватись з ціллю уникнення цього ризику.

Тож, проведем моделювання ситуації впливу змін відсоткових ставок на прибуток ХХХ у 2020-2022 рр. (табл. 3.5).

Змодельована ситуація показує, що збільшення відсоткових ставок на 500 б.п. в національній валюті у 2020 р. спричиняє зниження чистого доходу на 8690,45 тис. грн, і навпаки за падіння ставок в цих же обсягах. Зростання відносно ставок в межах іноземної валюти на 400 б.п. у 2020 р. призводить до зниження чистого прибутку на 7210,15 тис. грн, і навпаки за скорочення ставок.

Зростання відсоткових ставок у національній валюті на 4 % та на 2 % в валюті згідно першої групи класифікатора провокує до зниження прибутку у 2021 р. на 3782 тис. грн та на 3367 тис. грн у 2022 р., і навпаки за скорочення відсоткових ставок.

Під час управління зобов'язаннями у банку також виникає ризик ліквідності як ймовірність відносно понесення банком втрат, недоотримання доходів в результаті неспроможності здійснювати фінансування активів або ж вчасного виконання зобов'язань.

Таблиця 3.5

**Дослідження впливу процентних ставок на прибуток враховуючи
GAP-аналіз ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування показника	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Національна валюта, за зміни ставок на 500 б.п.			
Зростання ставок за всіма строками	-8690,45	X	x
Падіння ставок за всіма строками	+8690,45	X	x
Зростання ставок за строками до 6 міс. Включно	-11102,80	X	x
Падіння ставок за строками до 6 міс. Включно	+11102,80	X	x
Іноземна валюта, за зміни ставок на 400 б.п.			
Зростання ставок за всіма строками	-7210,15	X	x
Падіння ставок за всіма строками	+7210,15	X	x
Зростання ставок за строками до 6 міс. включно	-7014,54	X	x
Падіння ставок за строками до 6 міс. включно	+7014,54	X	x
Чистий вплив на прибуток (збиток) та капітал, тис. грн			
+4 % для національної валюти та + 2 % для валют першої групи класифікатора	x	-3782	-3367
-4 % для національної валюти та - 2 % для валют першої групи класифікатора	x	+3782	+3367

Оптимізуючи зобов'язання одночасно з оптимізацією активів комерційний банк знизить даний вид ризику до мінімуму. Варто відзначити і потребу постійного моніторингу таких індикаторів, пов'язаних з цим ризиком, як нормативи ліквідності.

Вважаємо, що з ціллю мінімізації фінансових ризиків пов'язаних із зобов'язаннями ХХХ необхідно:

- балансувати між строками залучення та розміщення коштів;
- прагнути до здешевлення залучення та максимізації відсоткової ставки за активними операціями;
- дотримуватись необхідного рівня ліквідності балансуючи між ліквідністю та прибутковістю діяльності;
- пристосовуватись до зовнішніх аспектів ризику при формуванні зобов'язань, що залежать від монетарної політики НБУ та стану фінансового ринку країни;
- здійснювати формування стабільної клієнтської бази;
- враховувати комбінування зовнішніх та внутрішніх факторів ризику при прийнятті рішень відносно зобов'язань.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження в межах кваліфікаційної роботи дали змогу зробити теоретичні, методичні та практичні висновки, які зводяться до наступного: зобов'язання – основа активних операцій банку, що забезпечують прибуток та стійкість банку. Саме зобов'язання мають найбільшу питому вагу у структурі капіталу комерційного банку.

Проведені нами дослідження стосовно діяльності ХХХ дозволяють зробити наступні висновки:

- за період дослідження зобов'язання банку зросли на 991442 тис. грн (41,6 %). При цьому зобов'язання перед банками за період дослідження зросли на 59993 тис. грн (75 %), збільшилась і їх питома вага на 0,8 в.п. Кошти клієнтів за період 2020-2022 рр. збільшились на 945092 тис. грн (42 %), при цьому також зросла їх питома вага на 0,2 в.п.;

- детальне дослідження коштів клієнтів показало, що найбільші зобов'язання банк має перед юридичними особами: 1262082 тис. грн (за питомою вагою 56,0 %), 1250385 тис. грн (за питомою вагою 52,2 %) та 2094494 тис. грн (за питомою вагою 65,5 %) відповідно у 2020-2022 рр. Зобов'язання банку перед фізичними особами становлять відповідно у 2020-2022 рр. 964963 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 42,8 %), 45,9 %, 1099785 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 45,9 %) та 1023246 тис. грн (за питомою вагою у складі зобов'язань банку перед клієнтами 32,0 %);

- дослідження розподілу коштів клієнтів за видами економічної діяльності комерційного банку показало, що питома вага державного управління є меншою за 0,1 % в усіх досліджуваних роках. При цьому найбільшими за питомою вагою є кошти фізичних осіб, котрі займають відповідно у структурі коштів клієнтів 42,8 %, 45,9 % та 32,0 % у 2020-2022 рр., маючи тенденцію динамічного скорочення. Кошти з сільського господарства, мисливства, лісового господарства за питомою вагою в межах періоду дослідження складають 9,2 %, 13,7 % та 18,1 %; коштам від промислового

виробництва належить відповідно 16,2 %, 15,1 % та 12,1 %; кошти від будівництва споруд складають за питомою вагою 9,1 %, 6,0 % та 2,7 %;

- банк має прибуток від власної діяльності обсягах 56963 тис. грн, 117975 тис. грн та 41181 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр., що вказує на те, що сформовані зобов'язання в цілому використовувались ефективно і понесені витрати на дані зобов'язання були окуплені. Однак, за період 2020-2022 рр. відбулось скорочення чистого прибутку на 15782 тис. грн (27,7 %), що є негативним і вказує на те, що понесенні витрати на зобов'язання стали гірше окупуватись;

- банк характеризується зниженням ефективності управління зобов'язаннями, оскільки відбувається динамічне скорочення ефективності вкладень зобов'язань в активи, зокрема рентабельність активів скоротилась із 1,8 % у 2020 р. до 1,0 % - у 2022 р. Рентабельність відносно власного капіталу складає в межах 2020-2022 рр. 7,3 %, 13,6 % та 4,5 % відповідно, також при цьому маючи тенденцію скорочення на 2,8 в.п. Рентабельність відносно статутного капіталу також має тенденцію до зниження за період дослідження на 6,3 в.п. і відповідно складає 13,7 %, 25,9 % та 7,3 %. Рентабельність зобов'язань за період 2020-2022 рр. скоротилась на 1,2 в.п. і складає відповідно у 2020-2022 рр. 2,4 %, 4,6 % та 1,2 %.

Ефективне управління зобов'язаннями банку пов'язане із дослідженням і вчасним реагуванням на співставність строків зобов'язань та їх інвестування в активи. Власне контроль строків формування зобов'язань у співставності із строками їх інвестування в активи – шлях менеджменту, що дозволяє наростити прибуток.

З ціллю мінімізації фінансових ризиків під час управління зобов'язаннями банку вважаємо за доцільне тримати руку на пульсі відносно: ймовірності настання процентного ризику; ймовірності настання ризику ліквідності.

Вважаємо що постійний моніторинг відносно процентного ризику дозволить здійснювати вчасні управлінські дії відносно настання цього ризику шляхом структурування зобов'язань.

Змодельована ситуація впливу змін відсоткових ставок на прибуток ХХХ у 2020-2022 рр. показує, що збільшення відсоткових ставок на 500 б.п. в національній валюті у 2020 р. спричиняє зниження чистого доходу на 8690,45 тис. грн, і навпаки за падіння ставок в цих же обсягах. Зростання відносно ставок в межах іноземної валюти на 400 б.п. у 2020 р. призводить до зниження чистого прибутку на 7210,15 тис. грн, і навпаки за скорочення ставок. Зростання відсоткових ставок у національній валюті на 4,0 % та на 2,0 % в валюті згідно першої групи класифікатора проковує до зниження прибутку у 2021 р. на 3782 тис. грн та на 3367 тис. грн у 2022 р., і навпаки за скорочення відсоткових ставок.

Під час управління зобов'язаннями у банку також виникає ризик ліквідності який вказує на неефективне управління банківською установою строками залучення коштів та строками розміщення їх в активи.

Вважаємо, що з ціллю удосконалення управлінням зобов'язаннями в частині їх акумуляції ХХХ варто:

- оптимізувати витрати обслуговування зобов'язань, приймаючи той факт, що поточні рахунки є найдешевшими, однак такими, що погіршують ліквідність, а строкові рахунки формують можливості довгострокового надання позик та здійснення інвестування і забезпечують банку більші прибутки;

- уникати великого обсягу залучень на міжбанку, бо це найдорожче джерело залучення зобов'язань;

- формувати зобов'язання на певне цільове використання в межах активних операцій банку;

- балансувати між потребою у доході, ризиком та забезпеченні ліквідності;

- дотримуватись нормативів відносно обов'язкового резервування;

- дотримуватись гнучкості управлінням залученням зобов'язань за обсягами, часом ціною з постійним акцентом на ринок;

- використовувати нецільові методи збільшення залучень від клієнтів, такі як реклама, підвищення банківського іміджу, маркетинг, комплексне обслуговування, додаткові бонусні, безкоштовні послуги тощо.